

ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
(ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΩΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ
1998-1999

ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΩΟΣ

ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΟΝΤΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
(ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ
1998 - 1999

Τάσου Ι. Κυριακίδη, *Το Περίβλεπτον Δράμας : Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα*. Θεσσαλονίκη 1998, έκδ. Κυριακίδη, σελίδες 238.

Μια σημαντική έκδοση προστέθηκε στην υπάρχουσα βιβλιογραφία τόσο της τοπικής ιστορίας όσο και της ιστορίας του ποντιακού ελληνισμού. Το βιβλίο του Τάσου Κυριακίδη *Το Περίβλεπτον Δράμας: Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα* συνεχίζει την καλή παράδοση του εκδοτικού οίκου των αδελφών Κυριακίδη στην έκδοση βιβλίων για την ιστορία, τον πολιτισμό, τη γλώσσα και την κοινωνική δομή του ποντιακού ελληνισμού.

Το βιβλίο παρουσιάζει τις συνθήκες εγκατάστασης και διαβίωσης σ' ένα ορεινό χωριό της Μακεδονίας, στο Περίβλεπτο Δράμας, πενήντα οικογενειών ανταλλαξιμών Ελλήνων από τον Πόντο. Το χωριό κατοικήθηκε για πρώτη φορά από Έλληνες το 1924. Μέχρι τη χρονιά αυτή το όνομά του ήταν Καραγκιόζ-κιοϊ και οι κάτοικοί του ήταν μουσουλμάνοι, οι οποίοι σε εφαρμογή της Συνθήκης της Λωζάνης αναχώρησαν για την Τουρκία. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας στην εισαγωγή, «αναρίθμητα κείμενα σχετικά με τον βίο και τον πολιτισμό των Ελλήνων του Πόντου είδαν το φως της δημοσιότητας από την ανταλλαγή μέχρι και τις μέρες μας. Ελάχιστα έως καθόλου ασχολήθηκαν με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιήθηκε αυτή η ανταλλαγή των πληθυσμών. Αλήθεια πόσοι από τους νεοέλληνες και ειδικότερα από τους Ποντίους Έλληνες της δεύτερης, τρίτης και τέταρτης γενιάς γνωρίζουν τις δραματικές μέρες, εβδομάδες, μήνες και τα πρώτα χρόνια που έζησαν κατά την εδώ εγκατάστασή τους οι γονείς και οι παππούδες-γιαγιάδες τους; Αυτήν την απόπειρα επιχειρεί ο γράφων με ελάχιστες πηγές. Πέρασαν από τότε εβδομήντα πέντε περίπου χρόνια. (...) Καταβλήθηκε μεγάλη προσπάθεια από έναν μη ειδικό να εξακριβώσει τα γεγονότα μέσα από τις ιστορίες ζωής κατοίκων του Περιβλέπτου, χωριού της περιοχής Παρανεστίου Δράμας, προσφύγων πρώτης και δεύτερης γενιάς, και να τα συγκρίνει με τις υπάρχουσες ιστορικές πηγές, όπως το δημοτολόγιο, το μητρώο αρρένων της κοινότητας και σχολικά αρχεία».

Ο συγγραφέας δηλώνει με μετριοφροσύνη ότι είναι «μη ειδικός». Η μεθοδολογία όμως στη μελέτη της ιστορίας και της κοινωνικής

ζωής του Περιδλέπτου για οκτώ σχεδόν δεκαετίες καλύπτει όλους τους τρόπους της επιστημονικής προσέγγισης: αναφορές στην ελάχιστη ειδική βιβλιογραφία που υπάρχει για τη συγκεκριμένη περιοχή, μελέτη αρχείων, συνεντεύξεις με κατοίκους πρώτης και δεύτερης γενιάς πρόσφυγες, συλλογή φωτογραφιών, ακόμη και προσωπικές μνήμες και βιώματα του ίδιου, που ανήκει στη δεύτερη γενιά των Ποντίων του Περιδλέπτου.

Το Περιδλέπτο ήταν ένα αμιγώς ποντιακό χωριό. Τα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου παρουσιάζουν κυρίως τις συνθήκες πρώτης εγκατάστασης και την καθημερινή ζωή ως το 1940. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα το Περιδλέπτο λειτούργησε ως ένας νέος Πόντος και δεν επηρεάστηκε από το διχασμό γηγενών-προσφύγων που χαρακτήρισε την ελλαδική κοινωνία τις δεκαετίες του 1920 και του 1930.

Τα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου παρουσιάζουν την ιστορία του Περιδλέπτου από τη δεκαετία του 1940 ως σήμερα. Ο πόλεμος του 1940, η βουλγαρική κατοχή, η εθνική αντίσταση και ο εμφύλιος πόλεμος άλλαξαν τη ζωή των κατοίκων. Οι αναφορές από τη σχετική βιβλιογραφία για τη βουλγαρική κατοχή και την εθνική αντίσταση είναι συγκλονιστικές. Το ίδιο ισχύει και για τα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις. Η παράθεση αποσπασμάτων από τις βιογραφίες των κατοίκων ανήκει στις αρετές του βιβλίου. Η αντίσταση των κατοίκων του χωριού ήταν καθολική. Πλαισίωσαν τα ανταρτικά σώματα και βοηθούσαν τους αντάρτες με τροφοδοσία και πληροφόρηση. Όσοι ενήλικες συνελήφθησαν από τις δυνάμεις κατοχής καταδικάστηκαν με ποινές εκτέλεσης ή πολυετούς φυλάκισης. Οι ανήλικοι στάλθηκαν ως όμηροι στη Βουλγαρία για αναγκαστική εργασία. Ο αριθμός των καταδικασθέντων είναι εντυπωσιακά υψηλός: έντεκα από τους πενήντα αρχηγούς οικογενειών. Ευτυχώς έφτασε η μέρα της απελευθέρωσης και οι ποινές δεν πρόλαβαν να εκτελεστούν.

Στα τέλη Ιουνίου του 1944 οι Βούλγαροι ανάγκασαν τους κατοίκους του χωριού να το εκκενώσουν και να εγκατασταθούν στο γειτονικό χωριό Μεσοχώρι. Επέστρεψαν μετά την απελευθέρωση, στα μέσα Σεπτεμβρίου του 1944. Την περίοδο 1946-1949 οι κάτοικοι του Περιδλέπτου δοκιμάστηκαν από τον αιματηρό εμφύλιο πόλεμο και αναγκάστηκαν να φύγουν πάλι από το χωριό τους. Επέστρεψαν στις 24 Απριλίου 1950.

Η δεκαετία του 1950 ήταν πολύ δύσκολη. Άρχισαν να καλλιεργούν πάλι τα χωράφια που είχαν μείνει για χρόνια ακαλλιεργητα, να

ετοιμάζουν τους κήπους, να επισκευάζουν τα σπίτια τους, να διορθώνουν τους αγροτικούς δρόμους. Άρχισαν να ασχολούνται πάλι με τη γεωργία και κυρίως με την καλλιέργεια του καπνού, που και προπολεμικά ήταν η κυρίως καλλιέργεια, με την κτηνοτροφία και με τη μελισσοκομία.

Τις δύσκολες δεκαετίες του 1950 και του 1960 το Περίδλεπτο εξακολουθούσε να υπάρχει και να δημιουργεί. Όμως από τη δεκαετία του 1960 οι περισσότεροι κάτοικοι, απογοητευμένοι από τις χαμηλές τιμές των καπνών, άρχισαν να εγκαταλείπουν το χωριό. Άλλοι σοβαροί λόγοι μετανάστευσης ήταν η έλλειψη συγκοινωνίας και ηλεκτρικού ρεύματος.

Η εσωτερική μετανάστευση κυρίως προς τη Δράμα, Θεσσαλονίκη, Κατερίνη, αλλά και προς άλλες μεγάλες πόλεις και η εξωτερική μετανάστευση κυρίως προς τη Δυτική Γερμανία και το Βέλγιο οδήγησαν στην ερήμωση του Περιδλέπτου. Λίγοι κάτοικοι, που ευτυχώς δεν είναι όλοι ηλικιωμένοι, παραμένουν ως σήμερα στο χωριό. Ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία και την ξύλευση.

Η πολύ προσεγμένη έκδοση συνοδεύεται από χάρτες του Πόντου, της Δράμας και του Περιδλέπτου, από έγγραφα των πρώτων δεκαετιών του αιώνα και από πλήθος φωτογραφιών, που προέρχονται από προσωπικά φωτογραφικά αρχεία των κατοίκων. Στο παράρτημα παρουσιάζονται : το μητρώο των κατοίκων, που ο συγγραφέας έχει συντάξει, αρχεία της κοινότητας και του δημοτικού σχολείου και οι συνεντεύξεις των κατοίκων.

Το βιβλίο αποτελεί σημαντική συμβολή στην ιστορία του ποντιακού ελληνισμού μετά τον εκπατρισμό από τον ιστορικό Πόντο. Όπως αναφέρει ο συγγραφέας, «Στη μνήμη των νεότερων γενιών υπάρχει το Περίδλεπτο ως αγαπημένος τόπος των δικών τους ανθρώπων, ως σταθμός που λειτούργησε για λίγο σαν κομμάτι της πατρίδας που άφησαν στην πορεία της διασποράς από τον ιστορικό Πόντο προς νέους τόπους».

ΜΑΡΙΑ ΒΕΡΓΕΤΗ
Λέκτορας Α.Π.Θ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελ.

Δημήτρη Τομπαΐδη, Πάλι για το απαρέμφατο στην ποντιακή διάλεκτο	5
Χρήστου Γ. Ανδρεάδη, Ειδήσεις για ποντιακούς συλλόγους, αδελφότητες, σωματεία, ιδρύματα και λοιπούς οργανισμούς σ' εφημερίδες της Κων/πόλεως.....	15
Κώστα Καραποτόσογλου, Ετυμολογικά στα νεοελληνικά δάνεια της δημόδους τουρκικής.....	85
Απόστολου και Μάρθας Καρπόζηλου, Η εφημερίδα «Κολεχτιβιστίς» και τα βιβλία των Ελλήνων της Μαριούπολης στη δεκαετία 1930.....	174
Θεοδώρου Χ. Σαδικάκη, Η συμβολή του Πόντου στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό	206
Alexis G. Savvidis, The frontier - zone Themes (Chaldia - Coloneia) to the Seljuk beginnings.....	219
Αλέξη Γ.Κ. Σαββίδη - Στέλιου Λαμπάκη, Τρίτο συμπλήρωμα στη γενική βιβλιογραφία περί του Βυζαντινού Πόντου και του κράτους των Μεγαλοκομνηνών της Τραπεζούντας	232
Σίμου Λιανίδη, Λαογραφικά κείμενα Σάντας	251
Σάββα Π. Παπαδόπουλου, Συμβολή στη βιβλιογραφία των παραδόσεων και παραμυθιών των Ελλήνων του Πόντου (1992-1997). Συμπλήρωμα.....	264
Διαμαντή Θεμ. Λαζαρίδη - Ευσταθίου Παν. Καρουμπή, Τα δημοσιεύματα του περιοδικού «Ξενοφάνης» για τον Πόντο	314
Σάββα Κυριακίδη, Προς μια δραματολογική επεξεργασία του ποντιακού θεάτρου.....	343
Γ.Κ. Χατζόπουλου, Διαβατήριες ενέργειες στον Πόντο.....	362
Αντώνη Υπ. Παυλίδη, Πόντος - Κωνσταντινούπολη: Ιδεολογία των εκπαιδευτικών σχέσεων κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα	376
Χρήστου Γ. Ανδρεάδη, Ισαάκ Λαυρεντίδης (1911-1997).....	387

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Georges Drettas, Aspects pontiques, Παρίσι (Association de recherches pluridisciplinaires) 1997, XXVIII +789σ.

υπό <i>Χ. Συμεωνίδη, Δ. Τομπαΐδη</i>	391
Τάσου Γ. Κυριακίδη, Το Περίβλεπτον Δράμας, Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα, Εκδοτ. οίκος Αφών Κυριακίδη [1998], σ. 258, υπό <i>Μαρίας Βεργέτη</i>	399
Γεωργίου Α. Ανδρεάδη - Χρήστου Γ. Ανδρεάδη, Το Τσαγράκ της Κερασούντας του Πόντου, Αθήνα 1999 σ. ιστ' + 216 + 16 εγχρ. φωτογραφίες, υπό <i>Δημητρίου Σ. Μασούρη</i>	402
Β. Βλυσίδου, Ε. Κουντούρα - Γαλάκη, Στ. Λαμπάκη, Τ. Λουγγή, Α. Σαβδίδη, Η Μικρά Ασία των Θεμάτων. Έρευνες πάνω στην γεωγραφική φυσιογνωμία και προσωπογραφία των βυζαντινών θεμάτων της Μικράς Ασίας (7ος -11ος αι.). Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Αθήνα 1998 σ. 538, υπό <i>Χρήστου Γ. Ανδρεάδη</i>	406
Βασιλείου Χ. Λυμπερόπουλου, Ο βυζαντινός Πόντος. Η αυτοκρατορία της Τραπεζούντας (1204-1461). Ο χώρος, οι άνθρωποι, η οικονομία, Αθήνα, εκδόσεις Δημιουργία, 1999, σ. 254, εικονογράφηση, χάρτες, υπό <i>Αλέξη Γ.Κ. Σαβδίδη</i>	411
Έκθεση Πεπραγμένων του Δ.Σ. της Ε.Π.Μ. (συνολτικά) των ετών 1996, 1997, 1998	415
Χρονικά 1996 - 1998	419
Ισολογισμοί - Προϋπολογισμοί	428
Δωρεές προς την ΕΠΜ των ετών 1995-1998	437
Επιτροπή Ποντιακών Μελετών (κλπ. [δηλ. ιδρυτές, μεγάλοι ευεργέτες, ευεργέτες, δωρητές, Μέλη τακτικά, αντεπιστέλλοντα, αρωγά]).....	440
Διοικητικόν Συμβούλιον.....	447
Περιοδικά με τα οποία ανταλλάσσεται το «Αρχείον Πόντου».....	448
Κανονισμός του περιοδικού «Αρχείον Πόντου».....	449
Πίνακας περιεχομένων.....	451
Διευθύνσεις συνεργατών.....	453

Ἐκδόθηκαν καὶ κυκλοφοροῦν:

Περιοδικὸν «Ἀρχεῖον Πόντου», τόμοι 35 (1979), 36 (1980), 37 (1982), 38 (1984), 39 (1984), 40 (1985), 41 (1987) 42 (1988-89), 43 (1990-91), 44 (1992-1993), 45 (1994), 46 (1995), 47 (1996-97), 48 (1998-1999).

Περιοδικὸν «Ἀρχεῖον Πόντου» Παραρτήματα:

Παράρτημα 7

Ὅδ Λαμιφίδου. Ἀνδρέου Λιθαδηνοῦ Βίος καὶ Ἔργα. Ἀθήνα 1975.

Παράρτημα 8

Ὅδ Λαμιφίδου - Ἀριάδνης Ραζῆ, *Εὐρετήριο ἀπεικονίσεων καὶ φωτογραφιῶν τοῦ Πόντου καὶ τῶν Ἑλλήνων Ποντίων*, Ἀθήνα 1977.

Παράρτημα 9

Ὅδ Λαμιφίδου. *Μελωδία δημοδῶν ἀσιμάτων καὶ χορῶν τῶν Ἑλλήνων Ποντίων*. Ἀθήνα 1977.

Παράρτημα 10

Ὅδ Λαμιφίδου, *Γύρω στὸ Ποντιακὸ θέατρο - Ὑπόσταση καὶ ἱστορία του (1922-1972)*, τόμος Α. Ἀθήνα 1978.

Παράρτημα 11

Σ. Λιανίδη, *Τρία Ποντιακὰ Θεατρικὰ Ἔργα*, Ἀθήνα 1979.

Παράρτημα 12

D. B. Kilpatrick, *Function and style in Pontic dance music*, Ἀθήνα 1980.

Παράρτημα 13

Ὅδ Λαμιφίδου. *Ὁ ἐκ Πόντου ἄσιος Νίκων ὁ Μετανοεῖτε*. Ἀθήνα 1982.

Παράρτημα 14

Ὅδ Λαμιφίδου. *Δημοσιεύματα περὶ τὸν Ἑλληνικὸν Πόντον καὶ τοὺς Ἑλληνας Ποντίους*, τόμος Α. Ἀθήνα 1982.

Παράρτημα 15

Ἰσαὰκ Νικ. Λαυρεντίδη, *Οἱ ἐκ Σοβιετικῆς Ἐνώσεως Ἑλληνες Ποντιακῆς καταγωγῆς καὶ τὰ ἐκ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης δικαιώματά των*, Ἀθήνα 1986.

Παράρτημα 16

Διαμαντῆ Θ. Λαζαρίδη, *Στατιστικοὶ πίνακες τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων στὸν Πόντο. 1821-1922*. Ἀθήνα 1988.

Παράρτημα 17

Δημήτριη Ε. Τομπαῖδη, *Ἡ Ποντιακὴ Διάλεκτος*, Ἀθήνα 1988.

Παράρτημα 18

Ἀλληλογραφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑποπροξενείου Τραπεζούντας. Μέρους Α' (1839-1858). Ἀθήνα 1995.

Εἰσαγωγή - Ἐπιμέλεια - Σχόλια: Ἀρτεμῆς Ξανθοπούλου-Κυριακοῦ. Ἀθήνα 1995.

Παράρτημα 19

Ἔλσας Γαλανίδου-Μπαλφούσια, *Ποντιακὴ λαογραφία (Οἱ 4 ἐποχές καὶ οἱ μῆνες τους)*, Ἀθήνα 1999.